

TRÆK AF GRØNLANDS ØKONOMI OG ERHVERVSLIV SIDEN 1950

Af fuldmægtig, cand. polit. *Pie Barfod*

II

I en foregående artikel er de af grønlandskommissionen stillede mål for den fremtidige økonomiske udvikling i Grønland og de midler, der ønskedes anvendt til opnåelse af disse mål, nærmere belyst, ligesom de foranstaltninger, der siden 1950 er blevet iværksat, blev gennemgået.

Hvilke resultater er så foreløbig nået?

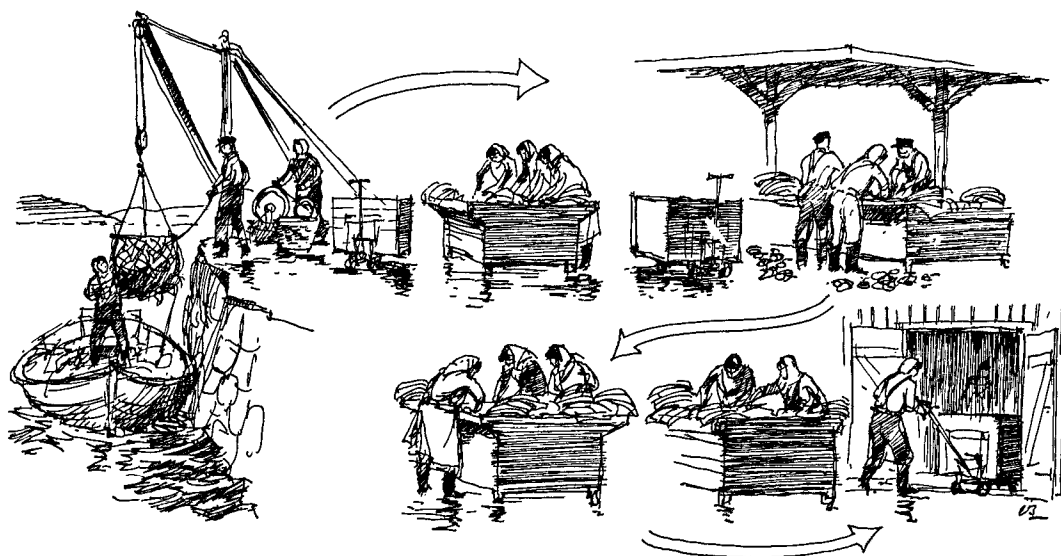
Produktionen.

Produktionen skulle gerne efterhånden give grundlag for den forhøjelse af levestandarden, som allerede er blevet gennemført i et vist omfang og som helst skulle fortsætte i de kommende år.

Den ønskede stigning i produktionen var tænkt baseret ikke blot på grønlandernes egen indsats, men også på danske fiskeres virksomhed, som var muliggjort ved landets åbning. Allerede i slutningen af fyrrerne var der givet enkelte fiskere fra det øvrige Danmark tilladelse til at drive fiskeri i de grønlandske farvande, og nogle havde fået statsstøtte dertil. Efter 1950 meldte der sig flere, der var interesserede i at få adgang til fiskeri- og eksportvirksomhed i Grønland, og en enkelt fik lån gennem den nyoprettede erhvervslånefond. Der blev iværksat forsøg med bundgarms- og langlinefiskeri, et selskab oprettede fiskeristationer og fryserier et par steder i Vestgrønland, og et særligt fryseskib blev udrustet.

Det har imidlertid hidtil vist sig umuligt for de danske fiskere og virksomheder at få en rentabel produktion i gang, hovedsagelig som følge af tyngende udgifter til investeringer, der er nødvendige, fordi der stadig ikke er tilstrækkeligt med havneanlæg, vejanlæg, elværker og vandforsyningsanlæg m. v. De har så godt som alle måttet opgive deres virksomhed i Grønland, flere med ikke ubetydelige tab, og de eksisterende muligheder for at yde lån til eksportvirksomhed er de sidste 5-6 år ikke blevet udnyttet.

Produktionen er derfor nu i det store og hele organiseret som før 1950. De grønlandske fiskere og fangere afhænder deres produktion til den grønlandske

*Fisken bringes i land, renses, vaskes, saltes og lagres
for senere at blive vasket igen og omsaltet.*

Tegning: Claus Bering

salgsorganisation - Den kgl. grønlandske Handel - der forestår bearbejdelsen og afsætningen. Kun i Færingehavn findes som også tidligere private selskaber, der har en omfattende produktions- og eksportvirksomhed, hovedsagelig baseret på norsk og færøsk fiskeri. Disse selskaber betaler eksportafgift til den grønlandske konjunkturudligningsfond, der blev oprettet i 1950 bl. a. for at afbøde virkningerne af verdensmarkedets svingende priser på de grønlandske produkter.

Til gavn for de grønlandske producenter er der siden 1953 ved årlige bevilninger på finansloven givet lån og mindre tilskud til motorbåde, fangst- og fiskeredskaber samt til fåreavlsvirksomhed og andre erhvervsmæssige formål, alt i alt for 5-6 mill. kr.

Denne direkte støtte til erhvervslivet og statens investeringer i produktionsanlæg har dog ikke - i alt fald ikke når man ser på torskefiskeriet, som man først og fremmest havde sat sin lid til - medført den tilsigtede produktionsforøgelse, jvf. omstående oversigt. Torskeproduktionen har kun lige holdt trit med befolkningstilvæksten, der har været på en snes procent. Ganske vist har fangsten i 1957 været væsentligt større end i de foregående år, og også 1958 lover ganske godt, men da produktionen af tilfældige årsager kan variere stærkt år for år, kan man endnu ikke bedømme, om denne stigning er af varigere karakter. Det samme gælder sælfangsten, hvor der i 1956 af Handelen blev indkøbt langt flere sælskind end i årene forud.

Til gengæld for den beskedne stigning i torskeproduktionen har man kunnet glæde sig over en stærkt stigende fangst af havkat og rejer, der tidligere

*Grønlandernes salg i mængde af de vigtigste produkter til
Den kgl. grønlandske Handel.*

	1950-51	1951-52	1952 (10 mdr.)	1953	1954	1955	1956	1957 (foreløb. tal)
Torsk, uberedt								
tons	20.325	18.200	18.770	20.418	18.696	20.986	21.283	24.600
indekstal	100	90	92	100	92	103	105	121
Torskelever								
tons	560	472	544	710	690	691	726	920
indekstal	100	84	97	127	123	123	130	164
Hajlever								
tons	306	334	405	425	419	411	391	390
indekstal	100	109	132	139	137	134	128	128
Hellefisk								
tons	250	261	217	356	765	765	760	1.150
indekstal	100	105	87	142	306	306	304	460
Havkat, strube- skåret								
tons	—	—	700	2.100	2.500	3.500	3.500	4.200
indekstal	—	—	100	300	357	500	500	600
Rejer								
tons	24	60	109	313	388	567	527	668
indekstal	100	250	454	1304	1616	2363	2196	2783
Sælspek til saltning								
tons	533	565	551	699	600	598	614	...
indekstal	100	106	103	131	113	112	115	...
Sælskind (netside r. og z. kvalitet)								
stk.	15.786	17.921	22.073	27.184	25.844	23.205	31.208	...
indekstal	100	114	140	172	164	147	198	...
Ræveskind, hvide								
stk.	2.243	3.086	1.276	1.668	1.782	2.059	1.347	...
indekstal	100	138	57	74	79	92	60	...
Ræveskind, blå								
stk.	2.847	2.713	2.027	2.729	2.634	2.964	3.059	...
indekstal	100	95	71	96	93	104	107	...
Lam, levende								
tons	191	179	253	317	296	262	360	259
indekstal	100	94	132	164	155	137	188	136

kun havde ringe betydning i Grønland, men nu udgør en væsentlig del af eksporten.

Der er ingen tvivl om, at de grønlandske fiskeres indsats har været stadigt voksende i disse år, og når denne indsats kun i beskedent omfang har båret frugt, skyldes det - udover at investeringen i kajanlæg, fabriksanlæg m. v. ikke har kunnet gennemføres i det ønskede omfang - sikkert først og fremmest svigtende fiskeforekomster og gentagne epidemier, der har ramt befolkningen hårdt. Ikke blot har torskeforekomsterne i nogen grad svigtet i disse år, men gennemsnitsstørrelsen af de fangne torsk er for nedadgående. Det kan således nævnes, at mens der i 1950 gennemsnitlig skulle fanges ca. 300 torsk for at nå op på en ton, skulle der i 1957 ca. 400 torsk til. Da der stort set skal samme indsats til at fange en lille som en stor torsk, siger det sig selv, at denne udvikling har en uheldig virkning på produktionsresultatet.

Nu er det naturligvis ikke kun fangstens størrelse, men også de opnåede priser, der er afgørende for det økonomiske resultat af produktionen.

Som det fremgår af den nedenfor anførte oversigt, har produktionens salgsværdi været stigende siden 1950, både som følge af højere eksportpriser og en vis stigning i produktionen. Samtidig er imidlertid Handelens omkostninger steget ganske væsentligt, så de første års overskud, der fra 1952 er indsat i konjunkturudligningsfonden, vendte sig i 1956 til et ikke helt ringe underskud, til trods

Økonomisk resultat af produktionsvirksomheden.

(I 1000 kr.)

	1950/51	1951/52	1952 (10 mdr.)	1953	1954	1955	1956	1957
Handelens indkøb af grønlandske produkter	3.312	3.209	4.194	5.368	5.528	7.429	8.058	9.270
Produktionens salgsværdi	14.992	15.026	11.671	18.363	17.402	18.516	22.140	30.164
Deraf til konjunkturudligningsfonden (overskud +, underskud ÷)	—	—	972	1.347	645	84	÷ 730	1.604
Afgift fra private eksportvirksomheder	—	363	273	97	84	114	82	47

for at man ikke var inde i en periode med lave priser. Denne udvikling må bl. a. tilskrives, at der ydes en højere betaling til de grønlandske producenter, ligesom behandlingsomkostningerne er steget ganske væsentligt på grund af stigende lønninger og øgede udgifter til forrentning og afskrivning som følge af de - omend langt fra tilstrækkelige - stedfundne investeringer. Den større produktion og forbedrede salgspriser har imidlertid medført, at 1957 atter har givet overskud til konjunkturudligningsfonden, større end noget af de foregående år. Helt så gunstigt ventes 1958 ikke at blive, da eksportpriserne er nedadgående, og omkostningerne noget stigende. Ialt indestår nu i konjunkturudligningsfonden 5,7 mill. kr.

Den grønlandske befolknings indtægter.

Da staten fortsat forestår næsten al økonomisk virksomhed i Grønland, bliver hovedparten af de indtægter, befolkningen oppebærer, udbetalt gennem staten, hvad enten det drejer sig om lønmodtagere, fiskere eller fangere.

Hvor stor stigningen i befolkningens samlede indtægter har været i de forløbne 8 år, er det ikke muligt at oplyse, da Handelens og ministeriets regnskaber først i de sidste år er ført således, at disse tal kan udtrækkes. Regnskabet for 1956 viser, at der dette år af staten ialt blev udbetalt 27 mill. kr. til befolkningen, hvoraf de 19 mill. kr. var lønninger og de 8 mill. kr. betaling til de grønlandske erhververe for deres produkter.

Stigningen i befolkningens *real*indtægter kan man derimod forsøge at bedømme ved at se på udviklingen i lønsatserne og i de priser, der gives erhververne for fiske-, fangst- og fåreavlsprodukter, idet man samtidig tager hensyn til varepriserne udvikling, der registreres i det grønlandske pristal.

De beregninger, der er foretaget på grundlag heraf, tyder på, at der fra og med 1950 til og med 1957 for fiskernes vedkommende alene som følge af højere afregningspriser har fundet en realindtægtsstigning sted på ca. 10 pct., mens den for fangere og fåreavlere er på omkring 20 pct. Hvorvidt den produktionsstigning, der inden for de senere år har fundet sted for visse produktionsgrene, har medført yderligere realindtægtsstigning for den enkelte erhverver, er vanskeligt at afgøre, først og fremmest fordi udviklingen i antallet af erhververe ikke kendes nøjagtigt, men for fiskernes vedkommende også fordi der i dag i højere grad fiskes fra motorbåde og kuttere, hvilket medfører, at der gennemsnitligt må trækkes større driftsomkostninger fra bruttoindtægterne end tidligere for at nå til nettoindkomsterne.

I samme periode har de grønlandske bestillingsmænd opnået en realindtægtsforbedring på ca. 45 pct., og hovedparten af de løstansattes realindtægtsstigning har været på omkring 70 pct.

Når man skal bedømme de stedfundne stigninger i henholdsvis lønningerne og i de frie erhververs indtægter, må det tages i betragtning, at lønningerne før 1950 antages at have ligget relativt lavt i forhold til de indtægter, der kunne opnås af de frie erhververe.

Mens realindtægtsstigningen for fiskere, fangere og fåreavlere først er sat ind i de senere år, fik lønmodtagerne deres realindtægt hævet straks i 1950, mens senere lønstigninger i det væsentlige kun har holdt trit med pristallets stigning. Dog skal nævnes, at der i de sidste år er givet de bedst kvalificerede arbejdere og håndværkere yderligere løntillæg.

Den af grønlandskommissionen ønskede tilnærmelse mellem de udsendtes lønninger og lønningerne til den grønlandske befolkning er endnu kun gennemført i begrænset omfang, men der er fra grønlandsk side ved gentagne lejligheder udtrykt stærke ønsker om yderligere tilnærmelse, ikke mindst efter at Grønland ved grundlovsændringen blev en ligeberettiget del af Danmark. Dette har været medvirkende til, at der i lønningskommissionen har været overvejelser i gang om en del af bestillingsmændenes overgang til tjenestemandsgruppen, men endnu er man ikke nået til noget resultat herom.

Selv om en del af bestillingsmændene bliver tjenestemænd, vil de dog ikke få samme ansættelsesvilkår som de udsendte tjenestemænd. Allerede idag findes inden for visse grupper - bl. a. lærere og sygeplejersker - grønlandske tjenestemænd, og ligesom de udsendte har de fået samme løn, som gives i Danmark, og derudover haft fribolig og skattefrihed samt nydt godt af det lavere prisniveau i Grønland. Disse fordele har været betragtet som en præmie, der var nødvendig at give udsendte for at få tilstrækkeligt kvalificeret personale til at tage arbejde borte fra hjemlandet, men også de grønlandske tjenestemænd fik den samme præmie. Deres *real*indtægt var altså større, end hvis de som danske tjenestemænd havde arbejdet i Danmark.

Fremover vil tjenestemandslønnen for såvel udsendte som grønlændere ligge lavere end herhjemme, idet der foruden til reallønnen i Danmark tages hensyn til den øvrige grønlandske befolknings indtjening. Til gengæld vil der blive givet udsendte - men ikke grønlandske tjenestemænd - et særligt grønlandstillæg, der først udbetales i Danmark under permission eller ved den endelige hjemkomst.

For de bestillingsmænd, der ikke overgår til tjenestemandsgruppen, har lønningskommissionen heller ikke kunnet gå ind for en fastsættelse af lønningerne, så reallønnen bliver den samme som for tjenestemænd i tilsvarende stillinger herhjemme. Kommissionens forslag, der endnu ikke er vedtaget, går ud på, at bestillingsmændenes lønninger må fastsættes under hensyn til det lønniveau, der gælder for løstansatte arbejdere og håndværkere i Grønland. For hovedparten af

disse må reallønnen idag antages at ligge under reallønnen for tilsvarende grupper herhjemme.

Butikshandel og prispolitik.

I årene efter krigen er varepriserne i Handelens butikker sat klækkeligt i vejret. Uanset de store prisforhøjelser er det dog ikke som forudsat af grønlandskommissionen lykkedes for Handelen at opnå balance på vareforsyningsregnskabet, i det væsentlige fordi udgifterne ved forsyningen fortsat er steget. Dette skyldes både højere indkøbspriser i Danmark og omkostningsstigninger i Grønland ikke mindst som følge af lønstigningerne. Dertil kommer, at der er opstået en ikke ubetydelig konkurrence fra private handlende. Alt dette har bevirket, at Handelen gennem de senere år har fået et statstilskud til forsyningstjenesten på omkring 8 mill. kr. årligt.

	K. G. H.s vareomsætning	Det grønlandske
	mill. kr.	pristal
1950/51	19,2	100
1951/52	23,7	118
1952	24,8 (10 mdr.)	126
1953	33,6	138
1954	38,0	137
1955	44,0	142
1956	48,4	147
1957	53,0	152
1958	55,0 (anslået)	157

Som det vil ses af ovenstående, er Handelens omsætning målt i kroner næsten tredoblet siden 1950, målt i varer er der dog - som følge af stedfundne prisstigninger - kun tale om en fordobling. Hertil skal lægges den private handels salg, der i 1950 kun omfattede varer rekvireret i Danmark, men nu også privates butikssalg i Grønland, tilsammen omkring en halv snes mill. kr. årligt.

Det stærkt forøgede varesalg kan ikke tages som udtryk for, at den grønlandske befolkning skulle have fordoblet sine realindtægter siden 1950. En del må henføres til stigningen i befolkningstallet, både som følge af et stort fødselsoverskud og den stærke vækst i antallet af udsendte embedsmænd, teknikere, håndværkere m. fl. Der er dog ikke tvivl om, at en væsentlig andel af den forøgede varemængde er kommet befolkningen til gode. Ganske vist lever endnu mange, hvor indtjeningsmulighederne er små, på et betænkelig lavt socialt stade, men det ses på

butikkernes salg af tøj, møbler og mere luksusbetonede varer, at i alt fald dele af befolkningen må have ganske gode indtægter.

Når Handelen ikke er fortsat med at forhøje priserne, således at der opnås balance ved forsyningstjenesten, skyldes det et ønske om at få produktionen til regnskabsmæssigt at bære sig. Som det er påvist foran, kan produktionsvirksomheden kun knebent løbe rundt, og såfremt varepriserne yderligere blev forhøjet, måtte det forventes, at lønninger og produktpriser måtte sættes op for at undgå en realindtægtsnedgang for befolkningen. Derved ville omkostningerne stige, og et regnskabsmæssigt underskud opstå ved produktionsvirksomheden i stedet som nu ved forsyningen.

For at den private handel eller handel på andelsbasis kunne få indpas i Grønland og være konkurrencedygtig med Handelens butikker, havde kommissionen, som anført i den foregående artikel, anset det for nødvendigt, at Handelens varepriser fastsattes så højt, at omkostningerne blev dækket. Til trods for at dette ikke er sket, er detailhandelen - og afledet heraf restaurationsvirksomheden - det vigtigste felt, hvor private, først og fremmest danske, men også grønlændere, har vist sig i stand til at etablere en rentabel virksomhed i Grønland. Når dette har kunnet finde sted, skyldes det, at Handelen har videreført sin traditionelle prispolitik, hvorefter priserne på en række vigtigere varer holdes nede, mens der til gengæld på luksusbetonede varer tages en højere avance end nødvendigt til dækning af omkostningerne. De private handlende har derfor kunnet overtage salget af sådanne luksusvarer, hvor de med fordel har kunnet holde lavere priser end Handelen, ligesom de har slået sig på konfektion, modevarer og andet, hvor prissammenligninger er vanskelige at foretage. Derimod har der i intet tilfælde fundet overtagelse sted af Handelens butikker, således som man havde forestillet sig det, men Handelen må nu i næsten alle byer konkurrere med en eller flere private butikker.

Dette har medført en stærk forringelse af Handelens muligheder for at dække en del af underskuddet på forsyningstjenesten ved en højere avance på luksusbetonede varer. For at modvirke denne tendens er der med landsrådets tilslutning gennemført ordninger, hvorefter en række nærmere fastsatte varer - derunder sukker- og chokoladevarer, tobaksvarer, spiritus og øl - kun kan indføres gennem Den kgl. grønlandske Handel. Handelen har derved fået muligheder for at fastsætte engrospriserne på disse varer, så private ikke længere vil være i stand til at lukrere af Handelens prispolitik.

Statens driftsudgifter.

Sideløbende med de store beløb, der er anvendt til anlægsvirksomheden er de løbende udgifter år for år sat i vejret, således som det fremgår af nedenstående oversigt.

Statens nettodriftsudgifter.

	mill. kr.		mill. kr.
1947-48	3,7	1953 (min. 9 mdr.)	30,2
1948-49	6,1	1954	39,7
1949-50	15,6	1955	37,0*
1950-51	26,1	1956	44,8
1951-52	32,4	1957	49,2
1952-53 (Hdl. 10 mdr.)	25,1	1958 (budgettal)	47,2

* Fra 1955 indgår afskrivningen og forrentningen vedr. ministeriets anlæg og bygninger ikke i oversigtens tal, da finansministeriet har overtaget disse udgifter. Det drejede sig i 1954 om en udgift på 9 mill. kr.

De største poster er sundhedsvæsenet, der nu tegner sig for ca. 15 mill. kr. årligt, tilskud til visse af Handelens virksomheder, nemlig forsyningstjenesten, skibsfarten og landbrugsstationerne, der ialt koster 10-11 mill. kr., og skole, oplysningsarbejde m. v. til 6-7 mill. kr. Dertil kommer bl. a. udgifter til administration, retsvæsen, kirke og forskellig teknisk virksomhed.

Sammenfatning.

De mål, man i 1950 stillede for den økonomiske og erhvervsmæssige udvikling i Grønland, er kun delvis nået.

Ganske vist er levestandarden blevet hævet såvel gennem forhøjelse af grønlændernes indtægter som gennem en udvidelse og forbedring af det offentliges virksomhed - bedre skoler, sundhedsvæsen, vandforsyning o. s. v. Da den grønlandske produktion endnu ikke har givet grundlag for denne stigning i levestandarden, har det imidlertid været nødvendigt stadig at forøge tilskuddet fra dansk side. Det må dog ikke glemmes, at det kun er 8 år, siden man begyndte at føre kommissionens forslag ud i livet, og at det nødvendigvis må tage tid, inden resultaterne heraf for alvor kan vise sig i produktionen.

Heller ikke vareforsyningen hviler i sig selv, men kræver årligt et tilskud på henved 8 mill. kr.

Endvidere er den indsats fra privat side, der var ønsket til gavn for produktionsvirksomheden så godt som udeblevet. Udover at enkelte - væsentligt folk hernedefra - har nedsat sig som private håndværkere, har det private initiativ så godt som udelukkende virket inden for restaurationsvirksomhed og detailhandel. Da Handelen fortsat har ført en socialt betonet prispolitik, har det været nødvendigt at monopolisere visse varer for at imødegå konkurrencen fra private.

Da udviklingen på visse felter har fået en mindre hensigtsmæssig retning, har ministeriet og Handelen ment, de økonomiske problemer må tages op til en tilbundsående overvejelse.

Af de tre vigtigste problemer, der trænger sig på, er det første spørgsmålet om en *forøgelse af den grønlandske produktion*.

Det andet er spørgsmålet om *fastsættelse af de grønlandske lønninger*.

Det tredje er spørgsmålet om, under *hvilken form det statstilskud, der i alt fald indtil videre er nødvendigt til Handelens virksomhed, helst skal gives*.

For *produktionsvirksomheden* søger man at finde frem til mere rentable veje for fiskeriet. Torskefiskeriet er hidtil så godt som udelukkende foregået som kyst- og fjordfiskeri, mens de store fiskeforekomster på bankerne uden for søterritoriet kun er blevet udnyttet af fremmede fiskere (færing, nordmænd, franskmænd og portugisere.) Handelen har nu planer om på forsøgsbasis at iværksætte søgående fiskeri gennem chartring af norske og danske kuttere, der delvis skal arbejde med grønlandsk besætning. I 1957 er der på landsrådets foranledning i Grønland nedsat en erhvervskommission, der i samarbejde med Handelen vil foretage nærmere undersøgelser af det grønlandske fiskerierhvervs muligheder. Endvidere sættes der stærkt ind på i de kommende år at opnå forøgede bevillinger, så erhvervsbyggeri for alvor kan komme igang.

Lønproblemet melder sig med stadig større styrke, fordi levestandarden i Grønland for hovedparten af lønmodtagere og frie erhververe endnu ligger et godt stykke under gennemsnittet af dansk levestandard. Det falder særlig stærkt i øjnene, at de *nominelle* lønsatser for såvel bestillingsmænd som løstansatte ligger ganske væsentligt under lønningerne til tilsvarende personale hernede eller udsendt personale i Grønland. Forskellen er så stor, at den *højestlønnede* bestillingsmand i Grønland har omkring samme indtægt som den *lavestlønnede* danske tjenestemand inden for hele tjenestemandslovens område. Dette skyldes foruden den lavere levestandard at der i Grønland ikke betales direkte skatter, og at prisniveauet i Grønland efter foretagne beregninger antages at ligge noget lavere end det danske.

Denne nominelle lønforskel giver i stigende grad anledning til utilfredshed, måske først og fremmest fordi stadig flere grønlændere får en håndværksmæssig eller anden videregående uddannelse, der står på højde med det udsendte personales. Disse grønlændere arbejder side om side med udsendte, som de ser får en væsentlig højere løn for samme arbejde. Da det er vanskeligt at bedømme betydningen af et lavere prisniveau og af skattefriheden, melder der sig til stadighed røster om indførelse af danske lønninger.

Spørgsmålet om ligeløn synes kun delvis løst gennem de lønændringer, som lønningskommissionen er gået ind for. Nok vil *reallønnen* for de grønlandske

tjenestemænd, der imidlertid talmæssigt kun udgør en meget ringe del af den grønlandske befolkning, nærme sig reallønnen i Danmark, men *pengelønnen* vil blive lavere. Dog vil denne lavere løn blive udbetalt også til udsendte tjenestemænd og vel efterhånden også til andet udsendt personale, da det er tanken fremover til alle udsendte først ved hjemkomsten til Danmark at yde den præmie, der må anses for nødvendig for at få tilstrækkeligt kvalificeret personale til Grønland.

For hovedparten af de øvrige lønmodtagere - bestillingsmænd og løstansatte - vil ligeledes såvel pengeløn som realløn være lavere end i Danmark, omend lønningskommissionens forslag betyder en formindskelse af forskellen. Ved de afgivne forslag om bestillingsmandslønningerne må man gå ud fra, at lønningskommissionen har ment at måtte tage hensyn til, at lønfastsættelsen må ses i sammenhæng med de indtægter, som kan opnås af de frie erhververe - fiskere, fangere og fårevavlere. Fastsattes lønniveauet, så det kom til at svare til reallønniveauet i den øvrige del af landet, ville man risikere en uønsket flugt fra de frie erhververe til lønmodtagernes rækker, da produktionen på nuværende tidspunkt ikke kan bære en højere betaling til fiskerne og fangerne. Problemet er derfor idag næsten uløseligt, med mindre man lader såvel erhververnes som lønmodtagernes indtægtsniveau være ganske uafhængigt af Grønlands egne økonomiske muligheder, hvilket ville indebære en forøgelse af tilskuddet fra Danmark.

Selv om man ikke mener at kunne sætte reallønniveauet op, kan der dog være grunde, der taler for at finde en udvej for at sætte pengelønningerne op. Thi man skal næppe undervurdere den psykologiske virkning det har, at en grønlandsk funktionær eller arbejder bliver aflønnet efter lavere satser, end han ville blive i Danmark.

Skulle man indføre samme pengelønniveau som i Danmark, måtte Handelens prispolitik ændres. Da den nuværende prispolitik også på andre felter volder kvaler, bl. a. vanskeliggør den opretholdelsen af privat handelsvirksomhed i Grønland, er man kommet ind på det tredje problem, der er aktuelt idag - *tilskuds- politiken til Handelens virksomhed*.

Tilskuddet til Handelen kan tænkes ydet bl. a. under følgende former:

- I. Produktionsvirksomheden hviler regnskabsmæssigt i sig selv. Handelen får *tilskud til vareforsyningen* på en af følgende måder:
  - a. Staten betaler det opståede underskud. (Det i dag anvendte princip).
  - b. Staten giver tilskud til bestemte varer, hvad enten de sælges af private eller af Handelen, samt evt. tilskud til opretholdelse af forsyningen på de dyreste steder.

GRØNLAND

Hvem vil være Grønlands Dalgas?

Der er Interesse for Grønland i Dag — mere end før. De ældre er flove over ikke at have set Chancerne — nu er det de Unges Tur. Bare skyd paa — der bliver Opgaver nok at løse. S. A. D.

Privat initiativ i Grønland er ikke nogen ny ide. Midt i trediveerne, da statsmonopolet var en fast forankret institution, vakte en omfattende kampagne med dagbladsannoncer og mærkater med krav om åbning af Grønland stor opmærksomhed. Det viste sig senere, at den danske forretningsmand i London, S. A. Dohm, stod bag kampagnen. Her ses øverst en annonce fra et københavnsk dagblad og til højre et af mærkaterne.

Grønlands
Muligheder
+ **HANDLING**
= Danmarks
Arbejdssøgende
+ **VELSTAND**
S.A.D.

2. Handelens forsyningsvirksomhed hviler regnskabsmæssigt i sig selv. Til gengæld ydes der *tilskud til produktionsvirksomheden*, der i dag nyder godt af det lave omkostnings- og lønniveau i Grønland.

Vælger man den sidstnævnte fremgangsmåde, hvorefter forsyningstjenesten skal hvile i sig selv, må man sikkert gå bort fra ensartede varepriser overalt i Grønland - det såkaldte enhedsprisprincip. Fastholder man dette princip, må man nemlig forvente, at Handelens gennemsnitsavancer kommer til at ligge væsentligt højere end den private handels, da denne naturligt vil slå sig ned på steder, hvor omkostningerne er lavest, og købekraften størst, d. v. s. i byerne, og der vil kunne udkonkurrere Handelen. Skal der være lige konkurrencebetingelser, må Handelen for hvert sted fastsætte priser, der dækker omkostningerne ved forsyningen af dette sted.

En sådan prispolitik ville medføre kraftige prisforhøjelser for de små og fjernestliggende steder, der i forvejen er økonomisk ringest stillet. Dette ville kunne fremskynde den flytning fra de ringeste steder, som man - ikke mindst af hensyn til

fremme af produktionen - tilstræber, men det er muligt, at man i en overgangsperiode måtte yde særlige tilskud til opretholdelse af disse steder.

Som nævnt ville lønniveauet gennem indførelse af denne prispolitik kunne hæves til dansk niveau, evt. ved samtidig indførelse af direkte skatter hvorom overvejelser for tiden finder sted i et særligt udvalg, eller ved forhøjelse af de nuværende forbrugsafgifter.

Endvidere ville man herved kunne gå over til at anvende samme lønsatser til udsendte og grønlændere under forudsætning af, at de udsendte fik udbetalt et grønländstillæg ved deres tilbagevenden til Danmark.

Hvis lønninger og priser således blev sat i vejret, ville omkostningerne ved Handelens produktionsvirksomhed stige. Det ville blive nødvendigt for Handelen også at yde de grønländske producenter højere priser, da deres levestandard ellers ville forringes i forhold til lønmodtagernes, og standsning i tilgangen til erhvervene og måske endda overgang fra erhvervene til lønmodtagergruppen måtte forventes.

Hæver man pris- og lønniveauet, ville der opstå et regnskabsmæssigt underskud på produktionen, som måtte dækkes af staten. Dette kunne eventuelt medføre vanskeligheder for eksporten, da visse lande modsætter sig indførsel af subsidierede varer. Imidlertid er situationen i dag *reelt* den samme; tilskuddet til produktionen ydes blot via de lave varepriser, hvorved lønninger og producentpriser kan holdes nede.

Som det vil ses, kan en ændring af den hidtil fulgte pris- og lønpolitik medføre konsekvenser, som ikke er umiddelbart overskuelige. Man har imidlertid ment, at den nuværende løn- og prispolitik medfører så mange problemer, at man ikke kan fortsætte ad den hidtidige vej uden nøje at gøre sig klart, om en ændring på visse felter ikke ville være fordelagtig. Der er derfor nu iværksat undersøgelser til belysning af de virkninger, en eventuel omlægning af pris- og lønpolitikken kan forventes at få.

